

УДК 233.159.9

ПРОБЛЕМИ ГУМАНІЗМУ У ТВОРЧОСТІ В. БАРВІНСЬКОГО

Броніслав Сохацький

*Український державний лісотехнічний університет, кафедра політології
вул. Генерала Чупринки, 103, Львів 79057, Україна*

Розглянуто проблему гуманізму в духовній спадщині В. Барвінського – видатного громадського діяча Галичини.

Ключові слова: національне відродження, християнський гуманізм, свобода, статус жінки, безсмертя, суспільний прогрес.

Динаміка нашої епохи переконливо засвідчує: однією з її насущних проблем є гуманізація суспільних відносин. Особливо актуальною цю проблему зробили, з одного боку, глобальні соціальні, науково-технічні революції, утвердження принципів громадянського суспільства, норм правової держави в Україні, а з другого – поширення антиморальних явищ. Власне, проблема гуманізації завжди була злободенною для нашої національної традиції [1].

Серед видатної національної когорти безпосередніх творців гуманних людинотворчих ідей чільне місце належить талановитому публіцистові, письменникові, перекладачеві, активному громадсько-політичному діячеві Володимирові Григоровичу Барвінському (1850–1883). На основі аналізу його художніх творів, статей, епістолярної спадщини, а також спогадів про нього ми зробили одну з перших спроб дослідити проблему гуманізму у світогляді В. Барвінського та в його вагомій практичній діяльності. Це питання, на нашу думку, ще не було належно опрацьовано. Тоталітарна система колишнього СРСР, безпідставно навішавши на славну родину Барвінських тавро буржуазних націоналістів, класових ворогів України, відлучила їх від духовної гуманістичної культури нашого народу [2].

Повернення Володимирові Барвінському імені гуманіста є одним із настійливих завдань, вагомим чинником збереження нашої гідності, поваги до себе як народу.

Як особистість із широким колом інтересів, з глибокою та різнобічною ерудицією, письменник і громадський діяч був вельми чутливим до тогочасних реалій суспільного життя України. Свобода, права, потреби, надії нашого народу, його гідність, честь, щастя були для нього понад усе. Тому цілком закономірним є те, що він ґрунтовно осмислював проблеми людини. Погляди на призначення особи, мету її життя сформувалися у В. Барвінського під впливом тогочасних об'єктивних і суб'єктивних умов. Його світобачення базувалося також на життєдайних принципах християнської моралі, яких дотримувалися в родині Барвінських, на Заповідях Божих, на любові, пошані один до одного. Сім'я була для дітей

першою великою школою життя, заклала в них такі визначальні, сутнісні для особистості риси, як милосердя, доброта, чесність, повага, працелюбство тощо [3].

Ідейну опору юнак знайшов у творчості й житті нашого духовного пророка Т. Шевченка (1814–1861), який, безумовно, істотно вплинув на душу, свідомість і, зрештою, вибір Володимиром життєвої позиції. У цьому контексті варто зазначити, що В. Барвінський був добре обізнаний із європейською філософською, художньою, людинознавчою культурою. Саме поєднання різних теоретичних джерел і осмислення суспільних відносин України та Австро-Угорщини визначили погляди мислителя на зміст, обсяг і тлумачення проблеми гуманізму.

В. Барвінський був переконаний, що існування та розвиток як суспільства, так і окремої людини зобов'язані фізичній і розумовій праці, вона є атрибутом буття людини. «До життя чесного та розумного треба праці» [4], – неодноразово підкреслював він у своїх статтях, повістях, рецензіях. «Ціле життя чоловіка, – зазначав він далі, – се одна праця і наука». Трудову діяльність мислитель органічно пов'язував не тільки з ускладненням знарядь праці, а й з включенням до її процесу наукових знань.

Свої роздуми про характер праці, її наслідки В. Барвінський частіше спрямовував на галицьке село. Воно цікавило його не лише з етнографічного боку; він не ідеалізував сільського життя. Просвітника більше турбували економічні, соціальні умови, у яких жили його працьовиті країни. Серед усіх бід найбільше пригнічувала їхню гідність матеріальна злиденність. Про це він з боєм писав у багатьох своїх статтях: «Біда на світі бідному чоловікові! Немає йому правди, ні справедливості. Мабуть, захована правда для панів тільки та для багатих людей» [5], – підкреслював В. Барвінський.

Матеріальний статус людини значною мірою впливає і на її можливості духовного, морального поступу. У своїй статті «Дещо про літературний розвій у Франції» публіцист зазначає: «Стверджується давня засада, що економічний побут умовлює стан духовного розвою». У контексті цього міркування є в нього й таке судження: не можна моральні вади, скажімо, селян вважати єдиною причиною їхнього економічного занепаду і стверджувати, що тільки моральне удосконалення хліборобів зможе відразу усунути всі наслідки економічних і суспільних непорядків». Причини занепаду добробуту будь-якого народу, за В. Барвінським, необхідно радше шукати в економіці країни. Його інтерпретація життя Галицького краю засвідчує глибоке розуміння ролі економіки, намагання віднайти в ній основні причини духовного визиску мас, насамперед – селян. Просвітник докладно проаналізував кількість орної землі, яку мали галицькі селяни. Пересічно на одне господарство припадало 4 – 6 моргів поля; щороку збільшувалася заборгованість селян, унаслідок чого землі розпродували за несплачені борги з публічних торгів. Неврожаї, голод, рутинні знаряддя праці, а то й невміння ефективно господарювати нерідко вбивали почуття самоповаги хлібороба. «Довгі роки панщизняної опіки, – з гіркотою зазначав В. Барвінський, – убили в нім (селянинові. – Б.С.) чувство самостійного господаря і охоту господарювати» [6]. Серед усіх європейських

народів кінця XIX ст. найубогішими, за визначенням гуманіста, були саме галицькі русини – селянство.

Свобода для українського народу була віковичною мрією, яку йому століттями доводилося обстоювати в жорстких боях з багатьма зовнішніми та внутрішніми ворогами. В. Барвінський вважав свободу, після людського життя, найвищим скарбом, умовою утвердження волі, інтересів членів суспільства. У цьому контексті важливо зазначити, що мислитель не переоцінював формальної рівності і не зводив її до рангу довершеності, тобто остаточної демократії. Указуючи на декларативний характер Основного закону Австрійської держави, за умов якого українці не мали жодного правового захисту ні в парламенті, ні у Львівському сеймі, просвітник писав: «Скостеніла конституція не відповідає цілям свободи, але веде до застоїв краю і в народі» [7]. Вона, на думку В. Барвінського, повинна передбачати, а суспільство мати реальні гарантії, механізми для реалізації людськими свободами, задекларованих у ній.

Як мислячому юристові, фахові знання допомогли йому достеменно побачити й об'єктивно оцінити відносно позитивні аспекти права виборців та їхню соціальну обмеженість, яка була нездоланим бар'єром до реального волевиявлення інтересів більшості членів австрійського суспільства. Такі його теоретичні узагальнення мали під собою підставу. Так, у верхній палаті австрійського парламенту зі загальної кількості від 150 до 170 осіб було лише 4 українці. Правові норми, що регулювали порядок виборів до органів австрійської влади, були, стверджував В. Барвінський, несприятливими для галичан: «Галичина посидала до Державної ради 63 послів, в т. ч., 20 послів з великих посілостей, 13 – з міст, 3 – з торгової палати і 27 послів – з малих (селянських) посілостей» [7].

Не кращою була можливість у галичан і щодо реалізації свободи слова, друку, зборів. Австрійський уряд усіляко намагався відгородити їх від «крамольних» ідей. Статтю В. Барвінського «Свобода личности» («Діло», 15 (27) липня 1881), у якій автор говорив про куцу свободу друку, львівська цензура фактично знищила. Тому завданням друкованого органу народовців «Діло» мала бути, як вважав його засновник, найенергійніша оборона, коли «ходить про особисту свободу нашого брата» [8]. Органи Австрійської держави надто пильно стежили, щоб громадяни дотримувалися її законів. Так, 17 червня 1882 року намісник Галичини А. Потоцький видав спеціальне розпорядження директорів львівської поліції про встановлення суворого нагляду за розповсюдженням поеми Т. Шевченка «Марія» та ін. За порушення цього розпорядження винних у поширенні творів Кобзаря потрібно було притягати до адміністративної кари [9].

Ліквідація панщини 1848 р., на думку В. Барвінського, дала селянам Австрії формальну свободу, адже вони залишилися без оборони перед багатьма ненаситними визискувачами-орендаторами, лихварями, кредиторами. Як захисник політичних інтересів українства, він засуджував очевидне порушення балансу між виборчими можливостями бідних і багатих, українців і поляків, німців і угорців.

Буття індивіда не може стати людинотворчим без відповідної освіти та виховання – їх мислитель розглядав як одну з вагомих сил і запорук гуманізації суспільних відносин.

Головне завдання освіти, вважав В. Барвінський, – дати людям знання, а також навчити їх поважати себе, свою історію, культуру, Батьківщину і боротися за свої права. Гадаємо, що він добре орієнтувався в шкільній політиці австрійського уряду щодо українського населення. За своєю спрямованістю, суттю вона була антигуманною. У цьому контексті звернімося до конкретних фактів, про які, на наш погляд, знав послідовний просвітник В. Барвінський.

Політика національного гноблення, приниження українства австрійським урядом, бездіяльність його шкільних органів призвели до того, що наш народ переважно був неписьменним. Так, наприкінці ХІХ ст. відсоток неосвічених у Львові становив 43,14%, у Самборі – 58,8, Тернополі – 65,73, Дрогобичі – 70,52 [10]. Одна середня школа в Галичині припадала на 656 тисяч українців і 33,5 тисячі поляків [11]. Як бачимо, «європейська» Австрія мало що зробила для духовного поступу галицьких українців.

Таку саму дискримінаційну освітню політику щодо українців проводив і царський уряд, який тримав їх у єгипетській темряві.

В. Барвінський наголошував, що сила людини – в освіті, науці. «Розглянувшись по світі, бачимо, що тільки наукою і працею стають люде у задуманій меті... Задля нестачі научно вироблених працюючих людей, усе майже нидіє» [12], – підкреслював публіцист. Освічене, виховане покоління, стверджував просвітник, – це справжнє добро й щастя для кожного народу.

Визначна роль у формуванні морального світу людини, на думку В. Барвінського, належить літературі, яка впливає не лише на відчуття читача, а й на його розум, інтелект. Література будить в особі «відразу до несправедливості, підлоти, нечесности, виховує любов до правди» [13]. Закоханий у літературу, театр, живопис, усну народну творчість, письменник аж ніяк не погоджувався з тими західними, та й українськими «поціновувачами» й «критиками» мистецтва, котрі заявляли, що, мовляв, закони, найширші поняття естетики є «старим сміттям», яке вже доживає свого недовгого віку і незабаром відіре. Таким безпідставним вигадкам В. Барвінський протиставив своє розуміння взаємозв'язку естетики з суспільством: «...У нас єдиний кодекс естетичний – життя. Що воно зв'яже, те й буде зв'язане, а що розв'яже, то й буде розв'язане» [13, с. 135]. Він вважав, що однією з важливих функцій естетики є формування в людини відчуття краси й етики, а в майбутньому – здатності відчувати прекрасне, величне й розуміти та відкидати нище, огидне, гидке в поведінці, вчинках навколишніх.

Збагачена пізнанням природи і суспільства, оперта на це пізнання, естетика, за словами мислителя, «має витворювати людей готових служити всею силою для піддержання добрих, а осунення злих боків життя». Йдеться тут власне про виховну роль цієї галузі людських знань.

Прищеплення людям відрази до антиморальних якостей і виховання в них таких рис, як альтруїзм, любов до праці, знання, патріотизм, чесність, правдивість,

скромність, відчуття власної гідності є необхідною умовою гуманізації людських відносин. Певну роль у цьому відіграє також історія: знання минулого надає людям моральної сили, пошани до героїчних діячів минувшини, розпалює в патріотичних серцях гарячу любов до своєї матері – Вітчизни. Прикладом для просвітника був звитяжний дух запорозьких козаків. Він сподівався, що багатостраждальна, драматична історія України пробудить притлумлену царизмом свідомість національної інтелігенції, її волю до боротьби за права людини.

Розвінчуючи й засуджуючи у своїх статтях безпідставні великодержавні претензії польської шляхти та російського панства на споконвічно українські землі, В. Барвінський водночас не схвалював фанатичної нетерпимості до самих народів Росії й Австро-Угорщини, яку виявляла імперськи налаштована інтелігенція: «Вважаємо за потрібне, – підкреслював він, – класти і на се, щоб і наша словесність присвоювала нам вислідки (результати. – Б.С.) науки і літератури освічених народів бодай так, як російська для росіян, і вводила їх в знанє і жите народу» [14]. Духовність українського народу, освіта, стверджував громадський діяч, значно відставали від загальноєвропейського рівня, від чого потерпала наша нація. Мислитель називає причину такого ганебного стану: втрата Україною своєї незалежності. В. Барвінський звертався до місцевої влади і впливової інтелігенції з проханням вжити таких дієвих державних заходів, які сприяли б українцям в Австрії здобувати освіту, ставати культурними людьми. Окружними інспекторами народних шкіл, на його думку, мають бути лише фахові вчителі, котрі витримали іспити з української мови – щоб плани навчання в народних школах Галичини відповідали справжнім потребам українців. В. Барвінський закликав австрійських можновладців відкрити у Львові, Перемишлі, Станіславові, Тернополі чоловічі, а у Львові та Перемишлі – жіночі вчительські семінарії з українською мовою викладання всіх предметів. До речі, велику надію він покладав на Львівський університет як на освітньо-науковий центр. Заповітною мрією письменника та громадського діяча було те, щоб українська молодь масово могла здобувати освіту в навчальних закладах, передусім – у вищих, в університетах: «Се найвища інституція наукова – для духовного життя і розвою кожного народу. Не може бути повним і довершеним інтелектуальним жите народа, скоро не дістає сеї святої науки» [15]. Допомогти народові стати високодуховним має, на думку мислителя, патріотична національна інтелігенція – насамперед учителі, священники, письменники, юристи і т. ін.

Указуючи на їхню високу, благородну місію, В. Барвінський неодноразово наголошував: «Інтелігенція єсть свічник, що повинен присвічувати поступови народа, а не коптіти темрявою» [16]. Цей свій обов'язок вона, на його думку, через свою інертність виконувала не завжди. У цьому контексті просвітникові імпонувала така непересічна особистість, як М. Шашкевич: «Приглянувшись до самого ґрунту народного життя помічаємо, що у нас є справді немало мужів широкого серця, гарячого патріотизму, невтомної і невичерпної праці, великого гарту волі, що неначе ті мітичні (міфічні. – Б.С.) велетні борються із ворожими су противностями» [17].

Спираючись на достовірні факти з історії нашого народу. Барвінський В. спростовував безпідставність, мізантропізм інсинуацій на кшталт, що, мовляв, такого окремого самостійного етносу, як українці, немає. З відвертим обуренням він у брошурі «Досліди з поля статистики» писав, що в документах перепису населення Австро-Угорщини, здійсненого 1880 року, не було такої важливої рубрики, як «народність». Натомість її цілком усвідомлено австрійська влада замінила іншим, аж ніяк не адекватним терміном – «товариський язик» [18]. Такий перепис патріот справедливо кваліфікував як спеціальне перекручення історичної правди, як «неточну, невірну» горе-статистику. У ній він швидко осягнув і чітко вирізняв далекоглядну політичну шовіністичну мету – цинічно проігнорувати існування в Галичині волелюбних українців. Тим самим укотре вже було морально принижено автохтонний, самодостатній народ, що становив значну кількість населення в загальній соціальній, демографічній структурі австрійського суспільства.

Право народів на вільне життя В. Барвінський називав природним законним правом кожної великої чи малої нації, народності. У цьому контексті показовим є такий момент: не тільки українцям, а й євреям «годиться признавати характер самостійної народності» серед 11 етнічних спільнот, які проживали в Австрійській державі [19].

Крім того, письменник вказував також на життєву потребу неупереджено ставитися до культурних надбань народу, у тому числі російського чи польського. «...Ми зовсім не легковажимо значення ні російської, ні якої-небудь другої словесності, так як кожна словесність народна побіг (окрім. – *Б.С.*) свого народного значення, має також значення загальноєвропейське і всесвітнє», [19] – наголошував просвітник. Свідченням високої шляхетної толерантності, поваги до польської літератури є його ґрунтовна наукова рецензія творчості Ю. Крашевського – відомого письменника, критика, автора 90 історичних романів. В. Барвінський настирливо радив галицькій інтелігенції, молоді обов'язково «пізнавати не лише руську (українську. – *Б.С.*) словесність, а всіх слов'янських і європейських словесностей» [20]. Мислитель резюмує це своє принципове судження таким доволі виваженим логічним міркуванням: «Ми стаємо братами всіх щирих працівників правди і науки». Така ідеологічна позиція є ще одним наочним доказом того, що ні В. Барвінський, ні його однодумці ніколи не були ані затятими націоналістами, ані ворогами поляків, угорців, росіян та інших народів Росії і Австрії. Те саме маємо право сказати і про П. Куліша (1819–1897) – видатного українського письменника, історика, етнографа, мовознавця, культурного діяча [21].

Аналогічного змісту висловлювання подибуємо і в багатьох творах інших наших письменників, етнографів. Приміром, Д. Багалій у книзі «Історія Слободської України» писав: «Хай вільно проживають на Україні усі наші» [22]. Але їм потрібно пам'ятати, що не можна зневажати українців, які заселили, захистили Батьківщину від різних ворогів.

Своєрідним критерієм виміру людяності суспільства є його ставлення до жінки. Цій складовій гуманізму В. Барвінський чи не найбільше приділив уваги у своїх численних художніх і публіцистичних творах.

Спостерігаючи непоодинокі картини нещасливих шлюбно-сімейних взаємин у Галичині, письменник зауважив: у них життєтворчі моральні риси зменшували свою питому вагу, авторитет, відсувалися на периферію уваги в стосунках між людьми. Унаслідок цього взаємини, природно, поступово спустошувалися й знелюднювалися.

Надійними, міцними зв'язками, що формують сім'ю, В. Барвінський називав такі цінності, як любов, кохання, відповідальність, обов'язок, ніжність, доброзичливість, щирість, чесність. Він ратував за любов як красу, самопожертву й благоговіння, як за почуття, яке є творцем щастя людини, багатого духовного світу членів сім'ї.

Мислитель чітко вирізняє такі типи любові: 1) любов батьків до дитини і любов дитини до батьків, яка є унікальною в родині; 2) еротична, сексуальна, подружня любов, з якої кожен з нас народився; вона має чуттєвий і тілесний вияви; 3) любов до друзів, приятелів, рідних, для якої характерні щирість, відданість, безкорисливість; 4) жертвна любов, яку віддають беззастережно і яка підкреслює невичерпну доброчинність і невтомну добру волю. В. Барвінський надавав перевагу любові-приязні, а не статевій любові; любові-прихильності, а не стихійній і пристрастній самовіддачі когось чи чогось. Він – за жертвну й вибачливу любов. Справжня любов, кохання, на його думку, роблять індивіда добрішим, благороднішим; породжують щастя, втіху, радість.

У повісті «Скошений цвіт» в образі Малані В. Барвінський продемонстрував нездоланий морально-психологічний конфлікт самотньої людини з навколишнім, чужим їй, ворожим світом. У неї нема близької, рідної людини, котра співпереживала б її гіркому життю, трагічній долі. Любов не стала для неї умовою щастя, а навпаки – приниженням, відчуженням. Вона має для неї самогубчий наслідок. Маланя стає невинною жертвою свого нелюбого чоловіка – вдається до суїциду. Саме в такий спосіб вона прагнула подолати байдужість, черствість, холоднечу чоловіка до себе як особистості.

Така безвихідна ситуація, на думку письменника, позбавляє сенсу особистісне існування, робить марними палкі пориви Малані до щасливого сімейного буття. Страждання, а відтак і самогубство героїні – це її розплата за те, що прагнення до щастя вона поставила вище від рабської покірливості перед чоловіком, який так грубо обірвав щасливий плін життя Малані.

Нам видається, що В. Барвінський через героїв своїх творів застерігає довірливих дівчат, з блаженними чистими серцями, щоб вони вміли розпізнати хижацьке нутро тих чоловіків, які принижували їхню гідність, висушували моральну чуттєвість, занапащували їхню любов і кохання, приносили їм нещастя, біду, а то й смерть.

На запитання, чи буває любов без милосердя, мислитель давав негативну відповідь [23]. Він не згоден був з тією молоддю, яка в такому високому почутті, як любов, бачила не щирість, повагу, захопленість, радість, а якісь примхи, виконання всіляких забаганок дівчини чи хлопця. Для них любов означала володіти чимось, владарювати над кимсь.

Милосердя, на думку В. Барвінського, – це діяльне прагнення членів сім'ї допомагати один одному вирішувати різні життєві проблеми. Їхня здатність до такого гуманного почуття є виявом морального здоров'я спільноти, кожної її особистості.

У негативному образі Порфира («Скошений цвіт») В. Барвінський зобразив тип небезпечного молодика, у голові якого крутилися такі думки: «коли б побільше грошей» взяти з майбутньої жінки, а з парафії – доходів із парафіян (він був священиком). Викриваючи егоїзм усіляких ловеласів-чоловіків, В. Барвінський прозріливо передбачив, що саме такого типу дрібні люди будуть своєю поведінкою продукувати в українському суспільстві бездуховність, бездушність, цинізм, байдужість, хамство, тобто ті «вартості», котрі дегуманізують життя та культуру спілкування людини з людиною.

Анархістське, безжурне життя не може принести щастя подружжям. В особі Порфира В. Барвінський послідовно, докладно й переконливо розкриває його аморальне нутро й характер прагматиста, який перетворив свою дружину Маланку на покірну, тиху жінку, на елемент домашньої тиранії. Той з відвертим цинізмом навчав своїх знайомих тримати жінок під сильною владою чоловіка, ламати їхню амбіцію. Такий мізантропізм за своїм змістом відповідав канонам егоцентризму – ворогові людської доброти й милосердя.

Свобода в подружньому житті, як і свобода загалом, не може, на думку В. Барвінського, бути безмежною, бо тоді вона стане її прямою протилежністю – свавіллям, з добра стане злом. Таким обмеженням для насильницької волі індивіда можуть слугувати необхідність поваги, обов'язок чинити людям добро. Тому мислитель виступав проти анархізму в сімейних та загалом людських стосунках: «Оден чоловік мусить другого шанувати, а то поміж ними життя не було. Оден мусить обмежити свою волю... і другий був і міг би бути коло него як рівний йому чоловік» [24], – стверджував В. Барвінський.

Вузловим центром, навколо якого органічно переплітається реінтеграція жіноцтва, на думку просвітника, стане активна боротьба свідомих чоловіків та жінок за олюднення, демократизацію всіх суспільних відносин з метою ліквідувати причини такого ганебного явища, як відчуження людини від людини. Український просвітник був упевнений у тому, що з моральним вдосконаленням, з економічним розвитком суспільства людські почуття поступово звільнятимуться від кайданів приватновласницьких розрахунків. Замість егоїстичної, дикунсько-звірячої, ненажерливо-власницької стихії в любовних взаєминах вирішальне місце належатиме справді людським цінностям – ширості, милосердю, взаємоповазі, тобто запанують нові, гідні людини моральні норми, ідеали та вартості. Вони відіграватимуть активну роль у створенні сім'ї.

Показовим є такий факт: В. Барвінський, говорячи про умови емансипації жінки, її рівності в суспільстві, стверджував: «Доки жінка не зможе стояти своєю силою і працею у світі, доки буде замкнений світ перед нею, доти все будемо мати безліч сліз і нещастя між нами. Без того все таки буде жінка невольницею», [25] – читаємо в його повісті «Скошений цвіт».

На думку мислителя, скалічена молодість, занапащене дівоче кохання – не результат недосконалих національних звичаїв, традицій, як про це любили говорити й писати різні ретрогради, а наслідок суспільних відносин, властивих як селу, так і місту. Жінка, насамперед, була жертвою грубої, фізичної, принизливої для людської гідності праці, що не обмежувалася домашнім господарством, а неухильно почала вливатися в тогочасне суспільне виробництво. Показово, що В.Барвінський, засуджуючи визиск жінки, відкидав ті реакційні ідеї, які вважали її нездатною до інтелектуальної діяльності, до духовного поступу загалом. Він твердо дотримувався погляду, що її затурканість – це зовсім не вічні її атрибути, а радше наслідки панування в суспільстві соціальної нерівності.

Майнова бідність, стверджує гуманіст, неминуче породжувала приниження жінки під час вибору собі партнера-чоловіка. У логічній побудові феміністики, з якою виступав публіцист, наголошено на змісті мотиву шлюбу, у якому сфокусовано віддзеркалюються визначальні протиріччя суспільства. До змісту мотивації шлюбу він включав таку дію індивідів, яка спрямована на задоволення матеріальних, фізіологічних, етичних потреб. Українству було властиве прагнення будувати сім'ю на підвалинах особистої і суспільної поваги. Однак економічна безвихідність нерідко примушувала батьків нехтувати волю своїх дітей, особливо дочок, і віддавати їх заміж не за коханих, а за багатих. Такий «шлюб» нерідко породжував трагедії, відчужував від жінки не тільки її чоловіка-нелюба, а й дітей, які за таких обставин ставали «зайвими», тягарем для сім'ї. Дівчина не була рівноправним суб'єктом у виборі свого партнера і в такий спосіб вона втрачала свою самовизначеність, людську гідність. Дівчина ставала засобом у шлюбно-сімейних відносинах. Те, що її позбавлено волі любити, вийти заміж за коханого, – усе це знеособлювало її як індивідуальність.

В. Барвінський, не відкидаючи ролі матеріальних умов у житті сім'ї, все ж таки засуджував мотив шлюбу, у якому домінував прагматизм, голий розрахунок, коли наречений сприймав майбутню дружину як засіб збагачення [25, с. 34].

У вже згаданих повістях письменник, як нам видається, ставив собі мету не бути холодним обсерватором. Він з теплим сердечним чуттям змальовує образ Малані, доброї, лагідної сільської дівчини, не приховуючи своїх симпатій до неї як людини і антипатій до її тирана – чоловіка, з його егоїзмом, вузькою мораллю та голим цинізмом.

Основи сім'ї руйнувала не лише бідність, а й пияцтво чоловіка. В останньому В. Барвінський ще тоді побачив небезпечного, підступного ворога, який дуже швидко завойовував села й міста. Тому він один з перших з українських інтелектуалів так рішуче виступив проти відкриття корчем, які спричинилися не лише до моральної розпусти, деморалізації сім'ї, а й втрати селянами свого єдиного засобу життя й праці – землі. Корчмарі разом з орендаторами, користуючись безвихіддю селянина-боржника, зліщитовували тисячі селянських господарств. Пияцтво, крім того, нещадно руйнувало здоров'я галичан, стало причиною найвищої смертності русинів в Австро-Угорщині. Гнівню таврував публіцист «патріотів» за їхню дешево «філософію» на кшталт: «Хлоп не може обійтись без горілки так само, як риба

без води» [26]. Він звертався до інтелігенції, насамперед до священників, із закликом не бути байдужими до побуту краян, їхнього фізичного, духовного здоров'я, постійно й дохідливо пояснювати їм, яке велике соціальне, моральне зло чинить їм алкоголізм.

Як прихильник руху за емансипацію жінки, В. Барвінський з боєм констатував, що в Австрії, на відміну від Франції та інших європейських держав, посправжньому не турбуються про жіноче питання: «...Очевидячки наша Галичина або зовсім світ неєвропейський, – наголошував він, – або не так скоро зайнятись новим духом, новими потребами» [27]. Гуманне, поважне ставлення до жінок – це, за його визнанням, не якийсь такий собі тимчасовий епізодичний момент у людських стосунках. Воно повинно бути постійним етично-християнським принципом ставлення суспільства до жінки як до рівноправної людини – матері, дружини, сестри.

Чоловіків-бузувирів, недолюдків український громадський діяч гнівно засуджував за те, що ті перетворювали своїх дружин на покірний, безмовний елемент, на слухняних рабінь. Прикметно, що він розвінчував нелюдяність «теорії» егоїстичного індивідуалізму з його анархістськими принципами абсолютно незалежної свободи поведінки чоловіка.

Руйнівною силою сім'ї є така людська риса, як егоїзм. Про його згубну роль В. Барвінський мислив так: «Не може бути гарним таке життя, де чоловік живе тільки для себе і для власної вигоди, для непорушливого супокою. Кождий, – розмірковує далі просвітник, – повинен вносити частину свого життя у загальне життя, частину свого добра в загальне добро, частину своєї праці – до загальної праці» [28, с.26]. Прагнення індивіда до задоволення суто своїх потреб і нехтування інтересів, цілей інших не робить щасливим індивідуаліста. Бо «личність (особа. – Б.С.), розвинена до крайности (надмірної самоповаги. – Б.С.), то головніша перепона до асоціації солідаризування, то джерело, за котрого плине егоїзм, індеферентизм, а для добра загалу, апатія до діла публічного (громадського – Б.С.) життя», [28, с.28] – зазначав гуманіст.

Сім'я, стверджував В. Барвінський, може виконувати такі свої функції, як продовження роду людського, виховання дітей, ведення домашнього господарства за умови життєтворчого християнського гуманізму, в органічному його поєднанні зі світськими чинниками – свободою, матеріальним добробутом. Цей осередок суспільства мислитель трактував не абстрактно, відірвано від життя, а в конкретно-соціальному просторі та часі – українській дійсності. Його погляди на сім'ю, її функції та перспективу сформувалися на живлющому народному ґрунті, у результаті вдумливого аналізу сільської й міської сім'ї і під впливом християнської моралі й прогресивної національної традиції. Вимірами, за якими треба поцінювати жінку в родині, суспільстві, мають бути вимоги її фактичної рівності, свободи, поваги до неї, симпатії. Ці думки гуманіста сприяли розвиткові самосвідомості української жінки.

У повісті «Безталанне сватанє» В. Барвінський викриває тих інтелігентів, що галасували про шкідливість надання жінкам однакових з чоловіками прав:

«Жіноча революція – се дуже страшна річ» [23, с. 38]. Просвітник у відповідь таким «філософам» говорив: «Людськість переродиться наново, коли та идея (емансипація жінки. – Б.С.) всюди заволодіє» [26, с. 49]. І з боєм продовжує: «Жаль, що ми жіємо еще так далеко від правдивої цивілізації, жаль, що ми грязнемо в варварстві, женщина все ще уважається у нас трохи чи не нарівні с робочою прислугою» [26, с. 49].

У сім'ї та в суспільстві жінка чи чоловік, переконаний гуманіст, воліють не просто існувати, скніти в цьому світі, а й відчувати живу та діяльну радість, втіху, задоволення від власного життя. І якщо жінка вже йде на таку крайність, як самогубство, то це означає: під впливом стресу, глибокого розчарування, безвихідності її буття втрачає сенс. Не саме життя, а його умови стали для Малані такими, котрі втратили для неї будь-який сенс.

В. Барвінський, метою життя якого була ненастанна, невсипуща праця на благо свого народу, не встиг створити власну сім'ю. Доля не дала йому звичайного, природного, людського щастя, тепла й родинного затишку, про що він так палко мріяв. Можливо, саме тому провідною темою його спадщини є питання, пов'язані з шлюбом, сім'єю та нормами її співжиття.

Як і XIX, XXI століттю ще доведеться вирішувати згадані проблеми, які свого часу ставив і теоретично розв'язував у тих конкретних умовах В. Барвінський. Ще й нині людству не вдалося позбутися об'єктивних і суб'єктивних причин, що негативно впливають на якісні та кількісні параметри сім'ї. Не випадково ООН взяла на себе ініціативу вважати 1994 рік Міжнародним роком сім'ї. Цей гуманний почин засвідчує, наскільки ще й сьогодні важливими є проблеми сім'ї для всіх цивілізацій, що вступили у двадцять перше сторіччя: «жодне людське суспільство не може ризикувати вседозволеністю у таких істотних справах, як суть подружжя та сім'ї! Така моральна вседозволеність шкодить справжнім вимогам миру і спільності серед людей» [29, с.61], – зазначає в «Листах до сімей» Святійший Отець Іван Павло II з нагоди Року сім'ї.

Оскільки В. Барвінський дотримувався згаданих вище моральних цінностей, був їхнім ідейним захисником, то, відповідно, він не сприйняв і критикував гуманізм, який пропонували соціалістичні, марксистські ідеологи, чиї думки набули поширення в XIX ст. у країнах Європи, у тому числі – в Україні.

У світі, стверджував мислитель, немає нічого постійного, незмінного. Старе в природі відмирає, натомість народжується нове: «Незмінне правило природи раз у раз здійсмає нові сили до життя, а з немилосердною послідовністю трощить всяку гниль, всяку безжизнену заваду життя, всі спорохнявілі послідки (результати. – Б.С.) перестарілості» [30]. Таким самим способом відбуваються зміни старого на нове і в суспільстві, яке доконечно рухається, прогресує в напрямі таких соціальних ідеалів, як «рівність, повне громадське (суспільне. – Б.С.) житє, можливість жити вільно, на волі». Практичну реалізацію в Україні цих визначальних цінностей гуманізації В. Барвінський ніколи не пов'язував з марксизмом і революціями. Як лідер народоців, він не виходив у своїх поглядах за горизонти ліберального розуміння влади, держави, права. Соціалісти, на його переконання, роблячи ставку

на збройну боротьбу, порушували головний принцип оновлення суспільства – творення вселюдського добра [31]. Своїми радикальними діями вони викликали в робітників, у народних мас ворожі почуття: ненависть, озлоблення, потяг до руйнації. В. Барвінського лякало те, що збройна боротьба, за умов відсутності та забуття норм гуманності, тобто того, в ім'я чого її розпочато, може врешті-решт призвести до нового порушення соціальної справедливості. І тоді таке протистояння виявиться безглуздом. Аналізуючи уроки Паризької комуни, він побачив невідповідність між суспільними мріями комунарів і жорстоким терором французької революції. Публіцист сподівався, що в прийдешньому суспільному ладі в Україні буде докорінно змінено життя мирним способом, а не кривавою революцією. Замість розмов про соціалізм В. Барвінський радив народовцям «взятись за реальну працю людського життя, а не манити себе пустоцвітами (соціалістичними ідеалами. – Б.С.) і звести на манівці безплідних мрій, а не в силі хоч трохи поліпшити нашої долі» [32, с.121]. Реальною програмою для Батьківщини він називав такі доленосні орієнтири: політична автономія, демократизація політичної, економічної, духовної сфер суспільства, рівноправність народів, якісне піднесення розвитку промисловості, ремесла, торгівлі. Саме ці заходи, як сподівався гуманіст, стануть непорушною запорукою еволюційного поступу українства. Такий народ, як наш, «не повинен лякатись о свою будучність і не в'янути серцем та упадати духом» [30], – гаряче запевнив народовець маловірів і ретроградів, які вважали взагалі його не здатним до якісної зміни свого способу буття.

В. Барвінський рішуче засуджував людиноненависницькі думки щодо селянства, на кшталт «Хлопа смалуй медом, а він все пахне дехтем». Працелюбність, любов до землі, багатий досвід землеробської праці перетворюють бідне село на багате поселення вільних людей, у яких мешкатимуть веселі, щасливі трудівники. Українці, стверджував просвітник, живуть «на найкращих землях Європи» і своєю працею самі в майбутньому творитимуть «рай християнського життя». Вважаючи основою особистої свободи селянина землю, право вільно нею користуватися, він заперечував громадівську форму власності та колективну працю як умови соціальної рівності. Суспільний лад, який пропагували соціалісти, на думку В. Барвінського, не стане справжньою рівністю, не призведе до реальної свободи, а радше «до нагороди лінивих і не старанних людей» [32, с.129]. Результатами праці скористається не так народ, як «аристократичні летюхи», «злодії чужого добра та праці». А тому народові України, наголошував публіцист, не варто навіть мріяти, а тим більше змагатися за перемогу соціалізму, адже тоді неминуче запанувала б «загальна нужда і нещастя добрих і працюючих через злих і лінивих людей» [32, с.129]. Ось чому він називає ідеї С. Подолинського (1850–1891) і К. Маркса (1818–1883) безплідними надіями, «комуністично-соціалістичною пропагандою», яким практично не судилося ніколи здійснитися.

В. Барвінський переконаний, що кожен селянин має сам особисто старатися «своєю працею доробляти більшого добра при якнайменших видатках мати якнайбільші приходи». Високопродуктивне сільське господарство – важлива умова заможності не тільки села, а й цілого суспільства. Це положення є стрижневим у

його надії на поступальний розвиток України. Причинами несприйняття українцями західних соціалістичних ідеалів мислитель називав суспільні, психологічні особливості його життя, звички, традиції: «Наш народ має багато своїх властивостей, – підкреслював він, – його потреби, стан і характер змагань, мають дуже багато своєрідності, його суспільне положення не дозволяє безоглядного перенесення чужоземних шаблонів» [33, с.87]. У майбутньому наше село, на думку В. Барвінського, матиме чудовий вигляд: широкі поля, вкриті буйними, врожайними хлібами, високими травами, лісами, гаями, блискучими плесами річок, з веселими, білими, як сніг, хатами, причепуреними обійстями, квітучими городами.

Характерно, що такого способу гуманізації суспільства дотримувалися й демократи України другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Так, І. Франко у відомій брошурі «Що таке поступ?» (1903) стверджував, що в разі перемоги марксистських ідей і встановлення диктатури пролетаріату «всеможна сила держави налягла би страшенним тягарем на життя кожного самотнього чоловіка. Власне воля і власна думка кожного чоловіка, – як наголошував Каменяр, – мусіла би щезнути, занікати, бо ануж держава признає її шкідливою, непотрібною» [34, с. 87]. Практика будівництва «гуманного суспільства» в колишньому Радянському Союзі та в країнах т. зв. соціалістичного табору наочно довели нездійсненність утопічних поглядів.

Ідеї ненасильницького морального, соціального вдосконалення людей мають неабияку гуманістичну привабливість як ідеальний метод вирішення глобальних проблем ХХІ століття. Поширення набувають рухи пацифістів, зелених, які, як відомо, прагнуть до громадянського миру й соціальної злагоди між народами. Зокрема, прихильники пацифізму дотримуються позицій засудження будь-яких збройних конфліктів, сутичок, які завдають насамперед чималих людських жертв та по-варварському нищать надбання культури як минулих, так і сучасних цивілізацій.

Не обминув В. Барвінський і такого важливого питання, дотичного до буття людей, як смерть і безсмертя. Земне життя окремої людини є надто швидкоплинним, і звідси випливає, що його носіям треба поспішати, аби встигнути зреалізувати свої задуми, бажання. Над людиною тяжіє вічний закон природи – закон смерті. Вона (смерть) є природним завершенням посейбічного шляху – кінцевістю буття, яке завершує життя особи: «Все кінчається смертю, безповоротно лишає чоловік сей світ, з ним умирають його думки, його мислі, його воля» [35]. Оскільки вона, пише В. Барвінський, є неминучою, то, безумовно, краще смерть наприкінці щасливого життя, ніж смерть після життя нещасливого, ганебного. Це питання гуманіст окремо розглянув у кількох своїх повістях, статтях, застерігаючи освічену верству Галицького краю не бути байдужими до цієї важливої проблеми [35]. Навіть більше, він рекомендував глибоко замислитися над причинами марнотратного ставлення своїх сучасників до власного здоров'я та до такого вчинку, як самогубство, що його завжди засуджував наш народ [36]. Головна героїня «Скошеного цвіту», залишившись сам на сам у своєму нещасливому житті з потворним чоловічим світом, у якому панували погорда, пихатість, приниження, зведення людських

стосунків лише до майнової, грошової вигоди, втрачає сенс життя. З невимовною тугою вона промовляє: «Чим же я Бога прогнівила, чим я прогрішила, що мене віддали в таку тяжку неволю, на поталу сему нелюбові... Зів'яне моє життя мов цвіт притоптаний лихими людьми» [36]. Жінка накладає на себе руки. Цим трагічним учинком В. Барвінський підкреслив: людина воліє не просто як-небудь існувати, скніти, а відчувати від особистого життя радість, втіху, насолоду, гідність і повагу.

Визнаючи фізичну смерть як природний факт, В. Барвінський не відкидає й безсмертя людини – живої тривалої пам'яті про неї, уречевленої в наслідках її діяльності. Після смерті, як наголошував мислитель, залишає «чоловік по собі цілу свою працю. Бо через ціле життя аж до гробової дошки трудиться чоловік, працює, збирає, складає, громадить добро і доробляється маєтку» [35]. Особа досягає того, що про неї пам'ятають, саме завдяки своїй сумлінній, чесній, безкорисній праці на благо інших людей. На думку В. Барвінського, вічну й світлу пам'ять про себе залишили запорозькі козаки – самовіддані лицарі, мужні захисники волі багатостраждального українського народу, гетьман Б. Хмельницький, поети Т. Шевченко, М. Шашкевич та ін.

Зазначаючи, що життя є складним мистецтвом, гуманіст, очевидно, хотів цим сказати, що до нього потрібно ставитися відповідально, тобто визначати його сенс, мету. Суспільна цінність буття індивіда в такому разі зростатиме. Цьому питанню В. Барвінський приділяв значну увагу вже в студентські роки. У юнацьких задумах виявилася його альтруїстична життєва позиція: «...Я вибрав до життя борбу і працю, а та дорога устелена скоріше тернами, як цвітами» [25, с.39], – писав він. Потужною спонукою жертвовної діяльності для В. Барвінського була не власна вигода, а радше насущні потреби українців Галицького краю. «Я тільки бажав би, – часто підкреслював просвітник, – щоб моя праця йшла для добра людей, щоб через мене ставали люди щасливіші, щоб я працюючи для других, сам міг бути щасливим їх добром і щастям» [37, с.72]. Над цими сподвижницькими завданнями він трудився щиро й невтомно. З 1869 року надрукував у журналі «Правда» понад сто науково-популярних, економічних, юридичних, просвітніх статей. У газеті «Діло» цей невтомний трудівник опублікував близько 230 матеріалів на економічні, соціальні, культурологічні теми. Водночас написав декілька драматичних повістей, десятки поезій, рецензій.

Ідеальними, з активною життєвою позицією постатями, В. Барвінський називав видатних людей, до яких він зараховував насамперед Т. Шевченка, М. Шашкевича (1811–1843) та ін. «Велі (тобто великі. – Б.С.) люди – се найкращий дар неба для нуждаючоїся людськості, се той весняний дощ, що ожизнює духовну ниву цілих віків і поколінь» [38], – наголошував він. Водночас засуджував галицьких інтелігентів, життєве кредо яких було споглядальне, байдуже гасло «Моя хата скраю». Саме про таких земляків він з обуренням писав у листі до Л. Гузара: «...Мушу сумувати, дивлячись на нашу Країну... Немає у нас козацького завзяття, немає сили сизим орлам здійматись із болотяного життя у світ наших ідеалів» [39]. На інтелігенцію В. Барвінський покладав чималі надії як на будителів мас до про-

гресивнішого буття. Неодноразово звертаючись до неї, мислитель говорив: «Зрозуміти властивість народності, пізнати (осягнути. – Б.С.) і вдовольнити потреби свого народу, його розвою і поступу, вказувати дорогу змаганням дійсного стану й хоронити їх від схиблення і упадку» [40], – ось основне соціальне завдання патріота-інтелігента.

Отже, в історії національної гуманістичної думки визначне місце посідав В. Барвінський, основне кредо якого було працювати для добра співвітчизників, захищати їхні життєві потреби, інтереси, права.

Торкаючись важливої системи «чоловік – жінка», він один із перших інтелектуалів України показав, яку велику роль у цих складних, відкритих людських стосунках відіграють любов, кохання, відповідальність чоловіка та жінки за їхнє обопільне щасливе й радісне життя. Саме в цих цінностях він убачав вищу форму людських чеснот, двигун і мету справді морального життя, саме в них особа знаходить свою максимальну й найбільшу самореалізацію як індивідуальність. Любов як благо дає гостре відчуття щастя, смислової наповненості існування. Гуманіст критикував тих «теоретиків», котрі заперечували життєву необхідність емансипації жінки.

Розуміння й інтерпретація проблем гуманізму сформувалися у В. Барвінського під впливом суспільного життя, а також вітчизняної й зарубіжної традиції. Як типовий представник когорти свідомого українства, він широко вірив у торжество принципів добра, совісті, поваги – як домінантних, панівних у стосунках між людьми. Саме вони є всемогутніми дієвими силами проти байдужості, бездушності, егоїзму, самотності, холоду нерозуміння. Прогноз майбутнього гуманнішого суспільного ладу В. Барвінський пов'язував не з революцією, а з ефективними реформами в економічній, політичній сферах суспільства. На місце матеріального багатства й економічних злиднів неминуче прийде духовний достаток, який сприятиме суспільному прогресу.

Вагомий доробок В. Барвінського був, безумовно, відчутним внеском у розвиток гуманістичної думки України другої половини XIX ст. Чимало його суджень про людинолюбство не втратили своєї актуальності і в нашу добу – у час побудови в Україні гуманного суспільства. Своїм потужним словом мислитель закликав сучасників бути взаємно добрими, чесними, справедливими, морально-естетично досконалими, красивими.

-
1. Гришук О. Гідність людини: Юридичні аспекти // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Вип. 37. – Львів. 2002. – С. 14–20; Круглашов А. Драма інтелектуала: Політичні ідеї Михайла Драгоманова. – Чернівці: Прут, 2000; Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України. – Львів: Світ, 1995; Паиук А. І. Суспільно-політичні, філософські і соціологічні погляди С.А.Подолінського. – Львів: Видавництво Львівського ун-ту, 1965; Проблема людини в українській філософії XVI – XVIII ст. – Львів: Логос, 1998; Сливка С. Українська національна філософія права: антологічний ракурс. – Львів:

- Воля, 2001; *Сохацький Б.* Людина та її життя в світогляді В. Барвінського // 36. «Історія релігій в Україні». Праці XII-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 20–24 травня 2002 року). – Кн. 2. – Львів: Логос, 2002. – С. 460–469; Українські гуманісти епохи Відродження. Антологія. У 2 частинах. – К.: Наукова думка; Основи, 1995.
2. *Олександр Барвінський. 1847–1927.* Матеріали конференції, присвяченої 150-й річниці від дня народження Олександра Барвінського. Львів. 14 травня 1997 р. – Львів: Наукове товариство у Львові, 2001; *Сохацький Б.* Світогляд і діяльність В. Барвінського // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Вип. 8. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка». – 2001. – С. 200–212.
 3. *Сохацький Б.* Релігійна сім'я в інтерпретації В. Барвінського // 36. «Історія релігій в Україні». Праці XI-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 16–19 травня 2001 року). – Кн. 1. – Львів: Логос, 2001. – С. 391–396.
 4. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 11. № справи 4125/239. Арк. 7.
 5. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. – № справи 4129/239. Арк. 2.
 6. Лист Володимира Барвінського до Льва Гузара (1877) // Правда. – 1890. – Т. 2.
 7. *Барвінський В.* Державно-правове становисько Русинів в Австрії // Правда. Рочник XII – 1879. – С. 720.
 8. Свобода личности // Діло. – 1881. – 15 (27) липня.
 9. Центральний державний історичний архів України у Львові. – Ф. 350. Оп. 1. Спр. 2396. Арк. 55.
 10. *Кульчицький Л.* Присташ. Шовіністична політика крайової шкільної ради в Галичині (1867 – 1918 рр.) // Вісник Львів. ун-ту. Серія юридична. – 2002. – Вип. 37. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – С. 117.
 11. *Кульчицький В., Настюк М., Тищик Б.* Історія держави і права України: – Львів: Світ, 1996. – С. 174.
 12. *Барвінський В.* Перегляд науковий і літературний // Правда. – 1879.
 13. *Барвінський В.* Оцінка збірки “Молот” // Правда. – 1878. – С. 133.
 14. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. відділ рукописів. – Фонд 11. Спр. 4125. Арк. 57.
 15. *Барвінський В.* Погляди на історію руського народу // Правда. – Рочник X. – 1876. – С. 16.
 16. Лист Володимира Барвінського до Лукіянова в Києві. Львів. 3 грудня 1882 // 3 останніх десятиліть 19 віку // Руслан. – Львів, 1906. – С. 40.
 17. *Барвінський В.* Сучасна літопись // Правда. – 1880 – С. 57.
 18. *Барвінський В.* Досліди з поля статистики. – У Львові: 3 друкарні Наукового товариства імені Шевченка. – Львів. – 1901. – С. 7.
 19. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Фонд 11. Спр. 4125. Арк. 57.
 20. *Барвінський В.* Слівце до опізнанне (Відповідь п. Українцеві (М. Драгоманову) на лист «Опізнаймося». – Ч. I. // Правда. – Рочник X. – 1877. – С. 153.

21. Жулинський М. Г. У праці каторжній, в трагічній самоті // Пантелеймон Куліш. Твори в 2-х томах. – Т. 1. – К.: Дніпро, 1989. – С. 5 – 30.
22. Багалій Д. І. Історія Слобідської України. – Х: Основа, 1991. – С. 5.
23. Барвінок В. Скошений цвіт. Виїмок з галицьких образків. – У Львові, 1877. – 3 друкарні товариства імені Шевченка. – С. 15 – 17.
24. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 11. Спр. 4125. Арк. 25.
25. Барвінський В. Скошений цвіт. – С. 198.
26. Барвінський В. Безталанне сватанє. Образок з галицького життя // Діло. – Ч. 81. – 1880. – 18 (30) жовтня.
27. Барвінський В. Про руське жіноцтво. Листи галичанки до редакції “Правди” // Правда. – Рочник XII. – 1879.
28. Споминки про життя і діяльність Володимира Барвінського. Коштом і заходом товариства “Просвіта”. – У Львові, 1884. – 3 друкарні товариства ім. Шевченка. – С. 26.
29. Лист до сімей Святішого Отця Івана Павла II з нагоди Року Сім’ї. – Кайрос: Домініканське вид-во Київського коледжу католицької теології Св. Томи Аквінського. – С. 61.
30. Барвінський В. Задачі рускої інтелігенції // Діло. – 1882. – 28 цвітня (10) мая.
31. Барвінський В. Оцінка збірки «Молот» // Правда. – Рочник XII. – 1879.
32. Барвінський В. Слівце до спізнання.
33. Барвінський В. Вітряк (Відповідь Дрібній Бібліотеці на статтю: Редакція “Правди” в боротьбі з вітряками) // Правда. – 1880. – С. 87.
34. Франко І. Що таке поступ? Зібр. творів: У 50 т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 45. – С. 341.
35. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 11. Спр. 4125. Арк. 23.
36. Козицький А., Білостоцький С. Кримінальний світ старого Львова. – Львів: Афіша, 2001.
37. Сонні мари молодого питомця. Оповіданє Володимира Барвінського.
38. Барвінський В. Яка може бути згода між Русинами // Діло – 1881. – 25 падолиста (7 грудня).
39. Лист Володимира Барвінського до Льва Гузара (1877) // Правда. – 1890. – Т. 2.
40. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 11. Спр. 3417. Арк. 2.

PROBLEMS OF HUMANISM IN BARVINSKYI'S PUBLICISTIC CREATIVITY

Bronislav Sokhats'kyi

*Ukrainian State University of Technology of Forest, Department of Political Sciences,
Gen. Chuprynka Str., 103, L'viv 79602, Ukraine*

The author of the article makes one of the first scientific attempts to investigate the main ideas of humanism in the works and activity of Barvins'kyi, one of the most outstanding public leaders of Halychyna (Galicia) in the 1870–1880-s. He makes use of Barvins'kyi's rich heritage – articles, reviews, prose works and letters and modern scientific publications about V. Barvins'kyi.

Key words: national revival, Christian humanism, freedom, status of a woman, immortality, social (public) progress.

Стаття надійшла до редколегії 10. 01. 2005

Прийнята до друку 10. 02. 2005